

УДК 342.6

І.І. ДАХОВА, канд. юрид. наук, Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОВІДНОСИН УРЯДУ З ГЛАВОЮ ДЕРЖАВИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Ключові слова: уряд, президент, прем'єр-міністр, поділ влади, виконавча влада, взаємодія, повноваження

Загальновизнаним принципом функціонування державного механізму є принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову гілки. Але єдину державну владу неможливо повністю розділити. Як зазначає В.Є. Чиркін, перебільшення роздільності призводить до некерованості держави [1, с.147]. Тому головним у цьому принципі є не стільки сам поділ владних повноважень між органами гілок влади, скільки взаємодія цих гілок, встановлення системи стримувань і противаг для запобігання узурпації державної влади однією з гілок. На цьому наголошують вчені-юристи. Так, на думку Ю.М. Тодики, на рівні Основного Закону України необхідно було би закріпити не тільки принцип поділу влади, але й вимогу необхідності тісної взаємодії між гілками державної влади [2, с.77].

Саме через взаємостосунки уряду з іншими вищими державними органами, на думку В.Б. Авер'янова, встановлюється той чи інший "баланс" розподілених влад (гілок влади). Вагомий демократичний потенціал принципу поділу влади полягає у досягненні певної рівноваги між окремими гілками влади – з тим, щоб жодна з них навіть у власній сфері не залишалася безконтрольною і не діяла у цій сфері довільно [3, с.5].

Разом із тим, як показує практика зарубіжного конституціоналізму, досягти максимальної взаємодії як між гілками влади, так і

між вищими органами влади в багатьох випадках вдається досить складним шляхом. Особливим чином це стосується взаємовідносин між урядом і главою держави. Причому в цій проблематиці можна також виділити випадки, коли в самій владній моделі закладена можливість виникнення час від часу гострих протистоянь та непорозумінь між двома владними інституціями. Йдеться, насамперед, про змішані (президентсько-парламентські) республіки.

Така форма державного правління змішаного типу зумовлює наявність "дуалізму" виконавчої влади. Такий дуалізм (біцефальність) передбачає існування ситуації, коли гілка влади фактично очолюється двома вищими органами держави, тобто це "модель не з одним центром, а зі своєрідним "подвійним центром" [4, с.25], котрий складається з двох функціонально поєднаних суб'єктів – президента і уряду.

Традиційно в таких випадках використовується визначення президента як глави держави, без вказівки на очолювання виконавчої влади. При цьому формула "глава виконавчої влади" практично не використовується в світовій конституційній практиці. Навіть для президентських республік поширеним є визначення президента як глави уряду, але не виконавчої влади. Інколи, як у випадку з Конституцією Кіпру, Президент визнається першою особою в державі (ч.1 ст.36) [5].

Хоча президент за будь-якої форми правління має безпосереднє відношення до виконавчої влади, його не можна цілком ідентифікувати з цією (як, зрештою, і з іншими) гілкою влади. Звідси виникає суттєве питання – який вплив на уряд має президент, що формально не відноситься до виконавчої влади. Інколи в наукових колах використовується термін "підпорядкованість" уряду главі державі. За своїм змістом інститут підпорядкованості стосовно державних органів означає максимальну ступінь адміністративної залежності органу нижчого структурного

рівня у взаємостосунках з органом вищого рівня. Звідси підпорядкованість уряду президентові свідчить, що останній є вищою структурною ланкою щодо уряду. Тобто, президент знову ж таки включається структурно до системи органів виконавчої влади, що є не виправданим [6, с.41]. З цього питання можна виділити дві основні точки зору.

Перша полягає в наявності у президента як глави держави права скеровувати діяльність уряду [7, с.30]. Так, за Конституцією Російської Федерації Президент є Верховним Головнокомандувачем Збройними Силами, має право видавати укази, вносити свої законодавчі ініціативи на розгляд Федеральних Зборів Російської Федерації, призначати Голову Уряду РФ та ряд інших вищих посадових осіб у системі виконавчої влади, головувати на засіданнях Уряду і в будь-який час на свій розгляд відправити Уряд у відставку. З огляду на це, російський вчений М. Сахаров вказує, що перелік лише цих конституційних повноважень Президента дозволяє зробити обґрунтований висновок про те, що в Росії Президент, який не є главою Уряду, в той же час володіє широким колом прерогатив вищої виконавчої влади. Вчений зазначає, що, не дивлячись на те, що конституційна норма говорить: "Виконавчу владу в Російській Федерації здійснює Уряд РФ" (ч.1 ст.110), вона не означає, що вся повнота виконавчої влади на федеральному рівні зосереджена в руках Уряду. До того ж поняття "здійснює" зовсім не виключає його інтерпретації в тому сенсі, що Уряд здійснює виконавчу владу, а Президент має над нею вищий контроль [8, с.30].

Такий висновок впливає не тільки з сучасних реалій співвідношення владних повноважень між Президентом Російської Федерації і Урядом, але й із самої Конституції. Якщо в статті 80 вказується, що саме Президент, а не глава Уряду визначає основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики держави, то в ст.114 на Уряд покладається завдання забезпечення проведення в Росії

єдиної державної політики в різних її галузях. До цього треба додати, що у Федеральному конституційному законі "Про Уряд Російської Федерації" 1997 р. визначається, що Уряд у межах своєї компетенції організовує реалізацію внутрішньої та зовнішньої політики держави, здійснює державне управління та регулювання в різних сферах [8, с.32].

Подібну позицію займає й В.Н. Суворов, який, виділяючи аналогічні повноваження Президента Російської Федерації як вихідний момент у вирішенні питання про ключове значення глави держави в урядовій діяльності, відмічає, що "підпорядкування Уряду РФ... Президенту РФ не означає втрату Урядом РФ певної самостійності. Воно має виключно важливе значення у здійсненні виконавчої влади, виконує активну творчу роль у державному управлінні" [9, с.11].

Інші вчені дотримуються точки зору, що наявність у глави держави "номінаційних" повноважень, тобто права призначати і звільняти прем'єр-міністра та членів уряду, не надають президенту права керувати урядом і не впливають на його включення чи невключення до виконавчої гілки влади [10, с.132]. Стверджується, що у протилежному випадку слід визнати наявність у глави держави управлінських повноважень і відносно судової гілки влади, кадрові призначення в якій він традиційно має у переважній більшості країн.

Ми вважаємо, що подібна схема, коли президент формально не має відношення до виконавчої гілки влади, але наділяється «номінаційними» повноваженнями в урядовій сфері, призводить до виникнення непорозуміння при здійсненні державного управління. При цьому досить частим явищем є пряме втручання глави держави в урядову діяльність шляхом надання міністрам конкретних доручень з питань виконавчої діяльності.

Найбільш показовою в даному випадку є практика урядування у Французькій республіці. "Дуалізм", чи "діархія", влади в цій країні призвела до того, що "Прем'єр-міністр

відіграє в V Республіці роль підставної особи, що прикриває політику Президента” [11, с.228]. Цікавим і дещо дивним у даному відношенні є той факт, що розробники Конституції 1958 року усвідомлювали неоднозначність конституційних положень, що регулюють взаємовідносини між главою держави і Урядом. Попри те, вирішили їх не усувати, розраховуючи на підтримку проекту Конституції на референдумі різними політичними силами, – як прихильниками парламентаризму, так і прихильниками президенціоналізму. При цьому вирішальну роль у розв’язанні цих колізій автори Конституції відводили практиці [11, с.231]. Однак практика реалізації цих конституційних положень показала, що реальне керівництво виконавчою владою почав здійснювати не Уряд, а саме Президент. Це навіть призвело до появи в науковій літературі думки, що визначення в ст.5 Конституції Франції Президента як арбітра у функціонуванні публічних влад насправді означає те, що Конституція надала Президенту владу вирішувати, діяти, керувати (від лат. *arbitrum* – “судження”, “рішення”, “вирішувати”) [12, с.21]. Появі такого розуміння ролі Президента сприяв також і спосіб наділення глави держави владними повноваженнями. Справа в тому, що сама теорія “державного арбітражу” з’явилась у французькій політико-правовій думці ще у XVIII столітті. Вона полягала у позиціонуванні монарха «над зацікавленими владно-політичними силами». Однак, на переконання французьких дослідників А. Демішеля, Ф. Демішеля і М. Пікемалю, ця доктрина не може спрацьовувати в умовах республіканської форми правління. Оскільки в тому випадку, коли Президент обирається парламентом, він не набуває достатньої політичної ваги, щоб діяти ніби над сторонами державно-правових конфліктів (дається також знака і велика залежність глави держави від парламенту). У випадку ж обрання Президента безпосередньо народом, характер втручання глави держави буде завжди “мати характер

втручання правителя” [13, с.59].

Таким чином, наявність лише загальних формулювань у визначенні місця і ролі президента в змішаних республіках (таких як: гарант національної незалежності, цілісності території, дотримання міжнародних договорів, що забезпечує своїм арбітражем нормальне функціонування публічних влад, а також спадковість держави (ст.5 Конституції Франції); символ єдності народу і державної влади, гарант Конституції, прав і свобод людини і громадянина (ст.42 Конституції Киргизстану) призводить на практиці до перебирання главою держави повноважень з керівництва як урядом, так і всією виконавчою владою. При цьому сам уряд перетворюється на “відбиття думок і дій президента, групу виконавців управлінських завдань і в багатьох питаннях – передавальний пас між рішеннями, прийнятими наверху, і парламентськими асамблеями, або громадською думкою” [11, с.233].

Вихід із цієї ситуації, на нашу думку, полягає у чіткому закріпленні на рівні конституції тих повноважень, які відповідають ролі та місцю президента в державному механізмі. Наявність лише загальних формулювань із цих питань призводить до неоднозначностей у тлумаченні можливостей президента в сфері діяльності виконавчих органів влади, насамперед уряду. Тобто йдеться про те, що, закріпивши в конституції визначення президента як гаранта державного суверенітету чи арбітра публічних влад, слід чітко передбачити виключний перелік повноважень, які б відповідали тому чи іншому завданню глави держави.

Простішою й більш визначеною є ситуація з взаємовідносинами уряду і глави держави в парламентарних республіках (монархіях). Окрім закріплення в багатьох випадках виключно “церемоніальних”, або “номінальних”, повноважень президента (монарха), в певних ситуаціях конституції таких країн передбачають також передачу частини повноважень глави держави до уряду чи до його членів.

Так, відповідно до ст.66 Конституції Австрії, Федеральний президент може передавати повноважним членам Федерального уряду належне йому право призначення федеральних чиновників певних категорій і вповноважувати їх в свою чергу передавати далі це право відносно певних федеральних чиновників нижчих за рівнем органів. Федеральний президент може також уповноважити Федеральний уряд або повноважних членів Федерального уряду на укладення певних видів державних договорів; таке повноваження розповсюджується й на право прийняття розпорядження про те, щоб ці державні договори виконувалися на основі видання постанов.

При цьому передбачено правило, відповідно до якого дії президента є лише втіленням ідей уряду: “Всі дії, на які уповноважений Федеральний президент, якщо інше не встановлене конституційним законодавством, здійснюються на основі пропозицій Федерального уряду або уповноваженого урядом федерального міністра. Закон визначає, в яких межах сам Федеральний уряд або сам компетентний федеральний міністр у цих випадках пов’язані пропозиціями інших органів” (ч.1 ст.67 Конституції) [14, с.49].

Підтвердженням того, що президент у парламентській республіці значною мірою залежить від позиції уряду, є проведення в деяких країнах з подібною формою правління спеціальних засідань уряду (що інколи мають власну назву, подібну до назви державної інституції), на яких схвалюються рішення, що має прийняти глава держави в межах своєї компетенції. Так, відповідно до ст.16 Конституції Ісландії, закони і важливі державні заходи подаються на розгляд Президента в Державній Раді, яка складається з Президента Республіки і міністрів та засідає під головуванням Президента. Більш того, на конституційному рівні закріплений принцип, згідно з яким Президент здійснює свою владу через міністрів (ст.13 Конституції).

Разом із тим, у певних випадках консти-

туції надають президентам повноваження, що дозволяють їм більш ефективно виконувати свою функцію глави держави. Так, ст.78 Конституції Індії передбачає, що обов’язком Прем’єр-міністра є: повідомляти Президенту про всі рішення Ради Міністрів, що відносяться до управління справами Союзу; надавати таку інформацію, що відноситься до управління справами Союзу і законодавчим припущенням, яку може зажадати Президент, і, якщо того зажадає Президент, поставити на розгляд Ради Міністрів будь-яке питання, з якого було винесене рішення одним з Міністрів, але яке не розглядалось Радою. Інколи на рівні основного закону закріплюються правила, що свідчать про більш значущий зв’язок глави парламентської республіки з урядом. Так, відповідно до ст.99 Конституції Албанії, перед тим як почати виконувати свої обов’язки, Прем’єр-міністр, заступник Прем’єр-міністра і міністри приносять присягу перед Президентом Республіки. На наш погляд, такі норми дозволяють президентові претендувати на більшу вагу в здійсненні виконавчої влади, тобто знову є нормативні підстави для появи поглядів на наявність у глави держави повноважень, “що припускаються”.

Одним із важливих напрямків взаємовідносин між главою держави і урядом слід вважати процедуру контрасигнатури актів президента (монарха). Буквально сам термін “контрасигнація” означає “підписувати поряд”. Йдеться про скріплення акту глави держави підписами прем’єр-міністра та (або) відповідальних міністрів. У літературі відмічається, що контрасигнація виконує декілька функцій: 1) засвідчує справжність підпису глави держави; 2) перекладає відповідальність (політичну чи юридичну) з глави держави на міністра, що підписав акт; 3) вказує на колегіальність прийнятого рішення [15, с.235].

На сучасному етапі конституційне законодавство зарубіжних країн закріплює інститут контрасигнатури в різних формах. Так, ч.2 ст.67 Конституції Австрії передбачає, що

всі рішення Федерального президента, якщо інше не встановлене конституційним законодавством, для забезпечення їх дійсності мають бути скріплені підписом Федерального канцлера або компетентного федерального міністра. “Жодний акт Короля не може мати силу, якщо він не контрасигнований міністром, який тим самим несе за нього відповідальність” (ст.106 Конституції Бельгії) [14, с.125].

Разом із тим, конституційно-правовій практиці відомі приклади, коли навіть за умов парламентської республіки глава держави позбавлений обов’язку узгоджувати свої акти з відповідальними членами уряду: саме відсутністю необхідності контрасигнування актів Президента Албанії пояснюється міцність інституту президентства в цій країні [16, с.183].

Спеціального розгляду потребує питання *взаємовідносин уряду з апаратом глави держави*, особливо за умов змішаної форми правління. Деякі вчені викривають небезпечну тенденцію розвитку цього інституту. Йдеться про закономірність поступового перетворення президентського апарату в державах зі змішаною формою правління у паралельний урядові орган. Природним наслідком фактичного переміщення центру прийняття урядових рішень в апарат президента стає послаблення позицій уряду. Окрім цього, концентрація виконавчої влади в апараті президента супроводжується виникненням атмосфери особливої секретності навкруги процесу ухвалення державних рішень, оскільки службовці цього органу, на відміну від членів уряду, не є підконтрольними парламентам [17, с.149].

Відомим фактом конституційно-правової практики зарубіжних країн є періодичне протистояння між керівником апарату глави держави та прем’єр-міністром. Наближення першого до президента і щоденне спілкування з главою держави робить керівника апарату надзвичайно впливовою особою в системі державного управління. Особливим чином

його роль підвищується, як вже зазначалось, у так званих змішаних республіках. Насамперед це пов’язано зі специфічним статусом самого президента.

Показовим у даному випадку є досвід функціонування інституту генерального секретаря (керівника апарату) французького президента. Інколи він отримує в пресі найменування “тіньового прем’єр-міністра” [11, с.212], для чого існує достатньо підстав.

Так, до обов’язків генерального секретаря відносяться: участь у засіданнях уряду, на яких відсутній глава держави; підготовка разом із генеральним секретарем уряду порядку денного Ради міністрів (засідання уряду під головуванням Президента), яка потім подається ним для затвердження главою держави; координація процесу підготовки законопроектів і регламентарних актів, що подаються потім на підпис Президента; виконання функцій секретаря на так званих “вузьких” нарадах [11, с.212-213].

Інколи надзвичайно “завзяте” виконання генеральним секретарем своїх повноважень призводило навіть до прямого суперництва між ним та прем’єром, що не завжди отримувало конструктивне вирішення. Показовим у цьому відношенні є конфлікт між Прем’єр-міністром Ж. Помпіду та Генеральним секретарем Е. Бюрон де Розье, який неодноразово виступав проти планів Прем’єра та намагався нейтралізувати їх. Коли це протистояння досягло максимального загострення, Прем’єр-міністр зажадав від глави держави вирішення питання таким чином, щоб лише один із учасників конфлікту залишився на своїй посаді. Рішення президента – відправити керівника свого апарату послом до Італії [11, с.214].

Подібна ситуація має місце і в іншій країні зі змішаною формою правління – Російській Федерації. Проблематика взаємовідносин керівника Адміністрації Президента з Прем’єр-міністром та іншими членами Уряду Російської Федерації є предметом дослідження російських вчених вже тривалий час.

Особливо це питання набуло дискусійного характеру за часів очолювання Адміністрації глави російської держави А. Чубайсом. Тоді почали говорити про його специфічну роль у здійсненні главою держави владних повноважень у виконавчій сфері. Приводом для цього слугували спільне проведення нарад Президентом разом із главою своєї Адміністрації в ключових силових відомствах країни, зокрема у Федеральній службі безпеки Росії (жовтень 1996 р.). Іншим прикладом підвищення ролі керівника апарату глави держави стало часте включення його до складу спеціальних урядових комісій. При цьому посади в таких комісіях, як правило, розподілялись за наступним правилом: очолював комісію Прем'єр-міністр, глава ж Адміністрації Президента призначався його заступником [18, с.38-39].

Негативною тенденцією слід визнати спроби деяких дослідників збільшити значення адміністрації Президента в реалізації ним своїх функцій, зокрема в сфері взаємовідносин із урядом. Так, М.М. Скрипніков пропонує визнати Адміністрацію Президента Російської Федерації "державним органом, створеним Президентом РФ з метою забезпечення реалізації сукупності конституційних повноважень" [19, с.9]. Ця інституція, на думку російського дослідника, характеризується такими сутнісними особливостями: Адміністрація Президента наділена функціями виконавчого органу; є конституційно-правовим інститутом, створеним для ефективної реалізації повноважень Президента РФ і таким, що відіграє значну роль у функціонуванні всієї системи органів державної влади; до структури Адміністрації Президента Російської Федерації входять підрозділи, що виконують як патронажні повноваження, так і допоміжні функції, тим самим створюючи механізм реалізації конституційних повноважень Президента РФ. При цьому автор вважає, що попри наділення апарату глави держави виконавчими повноваженнями, Адміністрація не входить до системи органів

виконавчої влади [11, с.9-10, 19].

Нормативним підґрунтям для таких тверджень стала досить неоднозначна Ухвала Конституційного Суду Російської Федерації від 29.05.1997 року № 55-О "Про припинення провадження у справі по перевірці конституційності Указу Президента Російської Федерації від 02.10.1996 року № 1412 "Про затвердження Положення про Адміністрацію Президента Російської Федерації" [20]. Приводом для розгляду питання про конституційність цього президентського Указу став запит Державної Думи, в якому вона висловлювала сумнів щодо можливості наділення Адміністрації глави держави низкою повноважень, які, на погляд парламентарів, є виключною прерогативою самого Президента, а в певних випадках – Федеральних Зборів і Уряду [18, с.39]. Однак поки йшло підготовче провадження у справі, 15.04.1997 року Президент Російської Федерації змінив більшість спірних положень Указу, а тому парламент відкликав свій запит. Попри те, Конституційний Суд, виносячи суто процесуальний акт, встиг "мимохідь" вказати, що статус Адміністрації Президента як державного органу ґрунтується на тих положеннях президентського указу, що "носять загальний характер, і їх реальний зміст визначається повноваженнями, якими наділена Адміністрація".

Таким чином і з'явилась думка, що апарат президента є не органом державної влади, а державним органом. Різниця між двома поняттями полягає в тому, що "державні органи, здійснюючи владні повноваження, не наділені правом прийняття правових актів зовнішньої дії" [19, с.18].

Такі погляди, на наше переконання, не мають під собою достатнього теоретичного обґрунтування, і їх поширення призводить до плутанини як у конституційному законодавстві, так і при реалізації приписів основного закону. Що стосується взаємовідносин уряду і апарату глави держави, то безпідставна абсолютизація і розширення повнова-

жень останнього стає причиною виникнення дублювання функцій цих двох інституцій та зменшення ролі та значення уряду в здійсненні виконавчої влади.

Таким чином, практика зарубіжного конституціоналізму свідчить, що, чим більш чітко на законодавчому рівні розподілені повноваження між урядом та главою держави (особливо за умов змішаної форми правління), тим ефективнішою є взаємодія цих двох вищих державних інституцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чиркин В. Е. Конституционное право зарубежных стран : учебник / В. Е. Чиркин. – 3-е изд. – М. : Юристъ, 2001. – 622 с.
2. Тодыка Ю. Н. Основы конституционного строя Украины / Ю. Н. Тодыка. – Х. : Факт, 2000. – 176 с.
3. Авер'янов В. Б. Відповідальність уряду перед парламентом у системі “стримувань” і “противаг” / В. Б. Авер'янов // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 2 (40). – С. 5-15.
4. Авер'янов В. Система органів виконавчої влади: проблеми реформування у світлі конституційних вимог / В. Авер'янов // Право України. – 2003. – № 9.
5. Конституция Республики Кипр : от 16.08.1960 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://clin.iatp.by/constitution/zapad-europe/cyprus-r.htm>.
6. Державне управління: теорія і практика / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Юрінком Інтер, 1998.
7. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн / В. М. Шаповал. – 4-те стереотипне видання. – К. : АртЕК, 2001.
8. Сахаров Н. Соотношение полномочий между Президентом Российской Федерации и Правительством Российской Федерации: правовые нормы и практика российской государственности / Н. Сахаров // Президент – Правительство – Исполнительная власть: российская модель / под ред. И. Шаблинско-
- го. – М., 1997.
9. Суворов В. Н. Президент и Правительство Российской Федерации: конституционные проблемы взаимоотношений / В. Н. Суворов // Труды Моск. юрид. академии : сб. статей. – М. : Юристъ, 1999.
10. Серьогіна С. Г. Теоретично-правові та організаційні засади функціонування інституту президентства в Україні / С. Г. Серьогіна. – Х. : Ксилон, 2001.
11. Крутоголов М. А. Президент Французской Республики: правовое положение / М. А. Крутоголов. – М. : Наука, 1980.
12. Encyclopedie Francaise. – Т. X. – Paris: L'Etat. – P. 211.
13. Демишель А. Институты и власть во Франции / Демишель А., Демишель Ф., Пикемаль М. – М. : Прогресс, 1977.
14. Конституции государств Европейского Союза / под общ. ред. Л. А. Окунькова. – М. : Изд. группа “НОРМА-Инфра-М”, 1999.
15. Конституционное право : словарь / отв. ред. В. В. Маклаков. – М. : Юристъ, 2001.
16. Бостан С. К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії, практики / С. К. Бостан. – Запоріжжя : Юрид. ін-т, 2005.
17. Жук Н. Парламент, Президент, уряд: через взаємостимування до рівноваги : монографія / Наталія Жук. – Х. : Харків юридичний, 2007. – 320 с.
18. Президент – правительство – исполнительная власть / под ред. И. Шаблинского. – М., 1997.
19. Скрыпников Н. Н. Конституционно-правовые основы деятельности Администрации Президента Российской Федерации : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. юрид. наук / Н. Н. Скрыпников. – Челябинск, 2005.
20. Определение Конституционного Суда Российской Федерации “О прекращении производства по делу о проверке конституционности Указа Президента Российской Федерации от 02.10.1996 г. № 1412 “Об утверждении Положения об Администрации Президента

Российской Федерации” : от 29.05.1997 г., № 55-О [Электронный ресурс]. – Режим до-
ступу:

http://www.ksrf.ru:8081/SESSION/S_4gX6nili/PILOT/main.htm.

Дахова І. І. Конституційні засади взаємовідносин уряду з главою держави в зарубіжних країнах / І. І. Дахова // Форум права. – 2008. – № 1. – С. 130–137 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-1/09diivzk.pdf>

Досліджені особливості відносин між цими урядом і главою держави в залежності від форми правління, що існує в державі; надана характеристика номінаційних повноважень Президента в урядовій сфері, процедури контрасигнатури актів Президента; розглядаються особливості відносин уряду з апаратом глави держави.

***

Дахова И.И. Конституционные основы взаимоотношений правительства с главой государства в зарубежных странах

Исследованы особенности отношений между правительством и главой государства в зависимости от формы правления, существующей в государстве; представлена характеристика номинационных полномочий Президента в правительственной сфере, процедуры контрасигнатуры актов Президента; рассматриваются особенности отношений правительства с аппаратом главы государства.

Dahova I.I. Constitutional of a Basis of Mutual Relation of the Government with the Head of the State in Foreign Countries

Features of attitudes between the government and the head of the state are investigated depending on the form of board which exists in the state; the characteristic of nomination powers of the President in the governmental sphere, procedures of countersign acts of the President is submitted; features of attitudes of the government with the device of the head of the state are considered.

Форум права